

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Традиційно вважається, що злочини, які утворюють злочинність неповнолітніх, об'єднані в єдину сукупність за головним критерієм – віком правопорушників. Однак вік – лише один з аспектів феномену дитини, яка вступила у конфлікт з кримінальним законом. Саме цей феномен визначає специфіку злочинності неповнолітніх та, відповідно, протидію їй.

Вивчення злочинності неповнолітніх на сьогодні має неабияке значення. Злочини неповнолітніх традиційно становлять найбільш стійку частину злочинності в цілому, її резерв. Цей вид кримінальної активності системно пов'язаний зі злочинністю дорослих, яка, за відомим висловом Ю.М. Антоняна, є наслідком недоліків запобігання злочинності неповнолітніх. Даний вид злочинності містить майже всі начатки негативних тенденцій кримінальності, більш того, про злочинність неповнолітніх сучасні фахівці говорять як про системну складову організованої злочинності (С.В. Іванцов). Загалом злочинність неповнолітніх (як складова злочинності в цілому та злочинності молоді) набуває ознак єдиного світового феномену (С.Ф. Денисов).

Спосіб життя, пов'язаний із делінквентною поведінкою, факти вчинення злочинів не лише самим підлітком, але й у соціальному оточенні неповнолітнього, впливаючи на процеси соціалізації, призводять до деформації особистості дитини в цілому. Відповідно до цього постає питання про вивчення закономірностей криміналізації неповнолітніх задля вироблення ефективних стратегій протидії зародженню та реалізації негативних відхилень в їхній поведінці.

На сьогодні існує низка системних проблем організації протидії злочинності неповнолітніх, які призводять до висновку, що законодавство України жорстке до дітей, у першу чергу, через відсутність альтернативи суворим засобам впливу, а позитивні починання є фрагментарними та маловідомими не лише суспільству, але й фаховому співтовариству (Т. Романюк).

Відповідно, формування ефективної системи протидії цьому виду злочинності, яке неможливе без пізнання феноменології та етіології злочинності неповнолітніх, специфічних особливостей особистості, що зумовляють кримінальну активність дітей, є важливою теоретико-прикладною складовою юридичної науки.

Предметом даного курсу є феноменологічні та етіологічні особливості злочинності неповнолітніх, характеристики особистості неповнолітнього, який вчиняє злочини, механізму індивідуальної

злочинної поведінки неповнолітніх, специфіка розбудови та функціонування системи протидії злочинності неповнолітніх.

Метою даного курсу є засвоєння базового комплексу знань, що сформований у сучасній кримінологічній науці, щодо особливостей злочинності неповнолітніх та специфіці протидії їй.

Перед студентами поставлені такі **завдання**:

- самостійне опрацювання та узагальнення судової практики, статистичних даних;

- вивчення міжнародних актів, нормативно-правових документів, спеціальних джерел;

- аналіз окремих кримінальних проваджень з метою визначення особливостей особистості неповнолітнього, який вчиняє злочини, механізму індивідуальної злочинної поведінки та аналіз її причин та умов;

- вивчення специфіки системи протидії злочинності неповнолітніх.

Після вивчення курсу студенти мають **знати**:

- поняття, ознаки та кримінологічні показники злочинності неповнолітніх в Україні; основні тенденції розвитку злочинності неповнолітніх в Україні та світі;

- основні підходи до пояснення злочинності неповнолітніх та їх практичне значення; особистісні характеристики неповнолітніх осіб, які вчиняють злочини, особливості механізму злочинної поведінки неповнолітніх та їх практичне значення;

- поняття та системні елементи протидії злочинності неповнолітніх;

- поняття та основні різновиди моделей ювенальної юстиції;

- основні міжнародні акти та нормативно-правові документи у сфері протидії злочинності неповнолітніх.

вміти:

- аналізувати матеріали слідчої практики, дані статистики, міжнародні акти та нормативно-правові документи стосовно кримінологічно значущих аспектів поведінки неповнолітніх;

- аналізувати ситуації вчинення злочинів, виокремлювати та аналізувати дані для прогнозування ймовірності кримінальної активності неповнолітніх;

- орієнтуватися у політиці з протидії злочинності неповнолітніх, яку здійснюють Україна та міжнародне співтовариство;

- на підставі історичного досвіду та сучасного стану протидії злочинності неповнолітніх в Україні аналізувати розбудову вітчизняної моделі ювенальної юстиції з огляду на труднощі, які виникають у цьому процесі.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ

Для студентів денної форми навчання

№	Тема	Лекції (год.)	Семі- нарські (год.)	Самостійна робота (год.)
1.	Неповнолітній: поняття та проблеми визначення статусу	2	1	2
2.	Поняття та кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх	2	1	4
3.	Специфіка пояснення злочинності неповнолітніх	2	1	4
4.	Особистість неповнолітнього, який вчиняє злочин. Механізм індивідуальної злочинної поведінки	2	1	4
5.	Протидія злочинності неповнолітніх як самостійний напрям запобігання злочинності	2	1	4
6.	Міжнародно-правові стандарти протидії злочинності неповнолітніх	2	1	4
7.	Ювенальна юстиція: поняття, сутність, зміст	2	2	5
8.	Протидія злочинності неповнолітніх в Україні на сучасному етапі та проблеми її удосконалення	4	2	5
	Всього за семестр	18	10	32

Для студентів заочної форми навчання

№	Тема	Лекції (год.)	Семі- нарські (год.)	Самостійна робота (год.)
1.	Неповнолітній: поняття та проблеми визначення статусу	1	1	1
2.	Поняття та кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх	1	1	1
3.	Специфіка пояснення злочинності неповнолітніх			2
4.	Особистість неповнолітнього, який вчиняє злочин. Механізм індивідуальної злочинної поведінки			2
5.	Протидія злочинності неповнолітніх як самостійний напрям запобігання злочинності			2
6.	Міжнародно-правові стандарти протидії злочинності неповнолітніх			2
7.	Ювенальна юстиція: поняття, сутність, зміст	1	1	2
8.	Протидія злочинності неповнолітніх в Україні на сучасному етапі та проблеми її удосконалення	1	1	2
	Всього за семестр	4	2	14

ЛІТЕРАТУРА ДО ВСІХ ТЕМ:

---

1. Абросімова Ю.А. Злочинність неповнолітніх та запобігання їй на регіональному рівні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ю.А. Абросімова; Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2009. – 22 с.
2. Васильківська І. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні / І. Васильківська // Право України. – 2004. – № 1. – С. 95–98.
3. Волошин В.М. Уголовно-правовая политика России в отношении несовершеннолетних правонарушителей и роль ответственности в ее реализации: автореф. дис...д-ра юрид. наук: 12.00.08 / В.М. Волошин; Уральская гос. юрид. акад. – Екатеринбург, 2008. – 40 с.
4. Двенадцатый конгресс ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sartraccc.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub_inter/12congress.htm
5. Зиядова Д.З. Преступность учащихся общеобразовательных учреждений и проблемы ее предупреждения / Д.З. Зиядова. – М.: Юристъ, 2005. – 318 с.
6. Кальченко Т.Л. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні спеціальними органами та установами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Т.Л. Кальченко; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – 26 с.
7. Кобзарь И.А. Организационные и правовые основы противодействия преступности несовершеннолетних в переходный период: автореф. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / И.А. Кобзарь; Акад. управления МВД России. – М., 2002. – 59 с.
8. Крестовська Н.М. Ювенальне право України: історико – теоретичне дослідження / Н.М. Крестовська. – О.: Фенікс, 2008. – 332 с.
9. Максименко О.В. Адміністративно-правові засади реалізації ювенальної політики в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.В. Максименко; ДНДІ МВС України. – К., 2011. – 16 с.
10. Мельникова Э.Б. Ювенальная юстиция: Проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминологии: Учеб. пособие / Э.Б. Мельникова. – М.: Дело, 2000. – 272 с.
11. Миньковский Г.М. Профилактика правонарушений среди несовершеннолетних / Г.М. Миньковский, А.П. Тузов. – К.: Политиздат Украины, 1987. – 215 с.

12. Моргун О.С. Злочинність неповнолітніх як об'єкт кримінологічного дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.С. Моргун; Класичний приватний ун-т. – Запоріжжя, 2013. – 20 с.
13. Мороз В.Ф. Делінквентність дітей до чотирнадцятирічного віку (кримінологічні проблеми): автореф. дис....канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.Ф. Мороз; Ун-т внутр. справ. – Х., 1999. – 19 с.
14. Правова система України : історія, стан та перспективи : у 5 т. – Х. : Право, 2008. Т. 5 : Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В.В. Сташиса. – 840 с.
15. Пудовочкин Ю.Е. Уголовно-правовые и криминологические проблемы предупреждения преступлений против несовершеннолетних: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Ю.Е. Пудовочкин; ВНИИ МВД РФ. – М., 2005. – 59 с.
16. Ткачев В.Н. Проблемы реализации уголовной политики в отношении несовершеннолетних: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.Н. Ткачев; Донской юрид. ин-т. – Р/н-Дону, 2007. – 41 с.
17. Ювенальна юстиція: Навч. пос. / Кол. авторів : Гусєв А.І., Костова Ю.Б., Крестовська Н.М., Семікоп Т.Є., Терещенко І.Г., Шмеріга В.І. ; За заг. ред. Н.М. Крестовської. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2006. – 243 с.
18. Ювенальная юстиция в Российской Федерации: криминологические проблемы развития. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 787 с.
19. Juvenile justice system structure and process // Juvenile Offenders and Victims: 1999 National Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ojjdp.gov.ojstatbb/structure_process

ОСНОВНІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ:

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються правосуддя щодо неповнолітніх, від 29 листопада 1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_211.

3. Керівні принципи ООН запобігання злочинності серед неповнолітніх від 14 грудня 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_861
4. Руководящие принципы, касающиеся правосудия в вопросах, связанных с участием детей-жертв и свидетелей преступлений от 22 июля 2005 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_e54
5. Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі, від 14 грудня 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_205
6. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=993_166
7. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_927/para2#n2
8. Про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх: Рекомендація №R (87) 20 Комітету міністрів Ради Європи від 17.09.1987 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_266
9. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 6 – Ст. 35.
10. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 1. – Ст. 2.
11. Про охорону дитинства: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30 – Ст. 142.
12. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42 – Ст. 213.
13. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – Ст. 147.
14. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 р.: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 29. – Ст. 395.
15. Про судоустрій і статус суддів: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, 43, 44-45. – Ст. 529.
16. Про пробацію: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 93.

17. Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей: Указ Президента України – № 411/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008 – № 18. – Ст. 77.
18. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Указ Президента України. – № 597/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/597/2011>
19. Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини: Указ Президента України. – № 811/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/811/2011>
20. Про організацію діяльності загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації: Постанова Кабінету Міністрів України – № 734 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/734-2012-п/page2>
21. Про затвердження типових положень про службу у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України – № 1068 // Офіційний вісник України. – 2007 – № 66. – Ст. 17.
22. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України – № 1039-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1039-2011-р>
23. Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України – № 1153 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-р>
24. Типове положення про батьківський комітет при виховній колонії: затв. Наказом Міністерства юстиції України від 09.01.2013 р. № 65/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0100-13/para2#n2>
25. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: затв. Наказом Міністерства юстиції України від 29.12.2014 р. № 2186/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14>
26. Порядок зарахування дітей, які потребують особливих умов виховання, до шкіл соціальної реабілітації і професійних училищ соціальної реабілітації та оформлення їхніх особових справ: затв. Наказом Міністерства освіти і науки України від 02.06.2014 р. № 670 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0675-14>
27. Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: затв. Наказом

Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 р.
№ 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0216-14/paran17#n17>

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ:

1. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sc.gov.ua/>
2. Міністерство внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua>
3. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/>
4. Офіційна сторінка Уповноваженого Президента України з прав дитини <https://uk-ua.facebook.com/up.z.pprav.dytyny>

Тема № 1

Неповнолітній: поняття та проблеми визначення статусу

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Неповноліття – це соціально-правова категорія, яка є складовою більш широкої категорії – дитинство, що узагальнено розуміється як період, у якому здійснюється реалізація прав дитини. Діти – особлива соціально-демографічна група населення, яка формується шляхом визначення вікових меж, чому відповідає специфічний правовий статус (зокрема, потреби, інтереси, права, обов'язки, особливості правового захисту тощо).

Правовідносини, у яких бере участь дитина, багатоваріантні та регулюються нормами різних галузей права. Запропоновано виокремлювати ювенально-правові відносини (діти – безпосередні учасники відносин) та відносини, обтяжені ювенально-правовим елементом (їх об'єктом є охорона дитинства, наприклад, правові відносини між громадськими організаціями й державними органами, органами місцевого самоврядування з питань реалізації та захисту прав дітей, правові відносини між державними органами, установами/органами місцевого самоврядування з питань захисту прав дітей) (О.С. Моргун).

Відповідно, виникає потреба у формуванні спеціального правового статусу – ювенального. Ювенальний статус – правовий статус дитини – динамічна система гарантованих суспільством і державою суб'єктивних юридичних прав, обов'язків і відповідальності особливого суб'єкта права – дитини (Н.М. Крестовська).

Структура ювенального правового статусу включає:

- властивості особливого суб'єкта права дитини – ювенальна правоздатність, дієздатність та деліктоздатність в їх динаміці;
- характер відносин із державою перебування;
- природні та позитивні права і свободи дитини;
- обов'язки та відповідальність дитини;
- суспільні та державні гарантії реалізації прав і обов'язків дитини.

Конвенція ООН про права дитини закріплює, що дитина – це особа до досягнення 18 років. У цьому сенсі було визнано за

необхідність надати спеціальний захист дітям у силу їхньої фізичної та розумової незрілості.

Аналізуючи вітчизняне законодавство, можна помітити, що усі суб'єкти правовідносин у нормативно-правових актах традиційно поділяються на дві групи: дорослі і діти/неповнолітні. Такий розподіл зумовлений віковим критерієм – повноліттям, і пов'язаний із досягненням особою 18 років. Усіх інших осіб, які не переступили цієї вікової межі, прийнято називати неповнолітніми. При цьому єдиної позиції щодо визначення понять «неповнолітній», «малолітній» або «дитина» чинне законодавство не має.

У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства», яким встановлюються основні засади державної політики щодо охорони дитинства, використовується термін «дитина», який застосовується до осіб у віці до 18 років (повноліття). У цей же час, у деяких статтях цього Закону (зокрема, ст. ст. 24, 33, 34), використовується термін «неповнолітній», але зміст цього поняття не визначено.

Стаття 21 Закону України «Про охорону дитинства» встановлює вікові рамки залучення дітей до праці. При цьому КЗпП взагалі не використовує термін «діти», лише «неповнолітні» (особи, що не досягли 18 років – ст. 187 КЗпП) та «працевдатна молодь» (громадяни України віком від 15 до 28 років – ст. 197 КЗпП).

Для цивільного права традиційним є поняття «фізична особа» – суб'єкт цивільних правовідносин. Категорії «неповнолітній» і «малолітній» використовуються у цивільному законодавстві з точки зору дієздатності особи, основними якостями якої є правоздатність та дієздатність. Для визначення правового статусу фізичної особи у віці до 18 років у ЦК України застосовуються терміни «фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років (малолітня особа)» та «фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (неповнолітня особа)». Таким чином, у цивільному праві застосовується віковий критерій при визначенні правового статусу фізичної особи, яка не досягла повноліття. Проте має значення й інший критерій – здатність фізичної особи усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, у зв'язку з чим спостерігається нерозривний зв'язок між віком фізичної особи та її право- і дієздатністю. Саме тому для визначення поняття «дитина» у цивільному праві не є достатнім використання лише вікового критерію. Однак правоздатність і дієздатність у цивільному праві залежать від віку фізичної особи. Виходячи з цього, може скластися ситуація, коли фізична особа хоча і досягла повноліття, але внаслідок певних причин не має повної цивільної дієздатності; цивільна дієздатність може бути надана особі, яка не досягла повноліття; збереження за повнолітньою фізичною особою тих прав, які вона мала до досягнення нею повноліття тощо.

У СК України (ст. 6) застосовується поняття «дитина» – особа, яка не досягла повноліття, що поєднує малолітніх (дітей до 14 років) та неповнолітніх (дітей від 14 до 18 років), при цьому у більшості сімейних правовідносин не має значення обсяг право- та дієздатності дитини.

У свою чергу, в п. 12 ч. 1 ст. 3 КПК України подане наступне поняття «неповнолітня особа – малолітня особа, а також дитина у віці від 14 до 18 років». Відповідно до ч. 1 ст. 498 КПК України нижньою віковою межею, з якою законодавець пов'язує здійснення кримінального впровадження (йдеться про застосування примусових заходів виховного характеру), є 11 років. Таким чином, термін «неповнолітній» у КПК України охоплює віковий проміжок від 11 до 18 років. Такий підхід є наслідком застосування в КК України терміну «неповнолітні» як до суб'єктів злочинів у віці до 18 років, так і до осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння до настання віку кримінальної відповідальності, в контексті застосування примусових заходів виховного характеру. Однак це не спростовує того факту, що вік набуття кримінально-правової деліктоздатності (здатності нести відповідальність за кримінально-карані діяння) чітко зафіксована законодавцем у ст. 22 КК України – 16 років (загальний вік суб'єкту злочину), 14 років (знижений вік суб'єкту злочину).

КК України містить також термін «малолітній», але як вказівку на особливості потерпілого. Якщо йдеться про застосування певних заходів впливу (у тому числі, й кримінальної відповідальності).

Така нормативна регламентація поняття «неповнолітній» породжує дискусію щодо зниження віку кримінальної відповідальності, зокрема, про відмову від приписів ч. 2 ст. 22 КК України та встановлення загального віку притягнення до кримінальної відповідальності на рівні 14 років. Важливою обставиною в цьому плані є пропозиції щодо зниження віку адміністративно-правової відповідальності до 14 років у наслідок того, що «неповнолітні у вказаному віці, в силу свого фізіологічного та психічного розвитку, повністю розуміють суть і наслідки своїх вчинків та поведінки і можуть керувати нею» (Ю.П. Ковальчук, О.В. Горбач).

При оцінці даної ситуації слід враховувати необхідність співвідношення віку деліктоздатності у кримінальному праві та інших галузях (наприклад, із цивільно-правовим статусом неповнолітнього пов'язане встановлення для неповнолітніх штрафу). Тому встановлення загального віку притягнення до кримінальної відповідальності на занадто низькому рівні призведе до неможливості призначення дитині буд-якого іншого покарання, аніж позбавлення волі.